

Piotr Kędzia

(Pracownia Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego UŁ, Łódź)

„Sport to zdrowie. Nie opuszczaj wycieczki!”*. Kierunki działalności Sekcji Sportowej Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” w okresie II Rzeczypospolitej

W Łodzi w pierwszej połowie XIX wieku, wraz z rozwojem przemysłu włókienniczego, ważny filar podstaw ekonomicznych miasta stanowiły średnie i drobne warsztaty rzemieślnicze. Zjawisko to zauważył już sam Oskar Flatt w swoim pionierskim dziele pt. *Opis miasta Łodzi pod względem historycznym, statystycznym i przemysłowym***.

Przedstawia w nim początki rzemiosła łódzkiego jako szybko rozwijających się i dobrze zorganizowanych podmiotów zawodowych¹. Oprócz wykwalifikowanej kadry pochodzenia niemieckiego, duży wkład w rozwój rzemiosła łódzkiego mieli także Polacy. Z punktu widzenia historycznego warte uwagi wydają się być podejmowane przez nich działania poza pracą zawodową, zwłaszcza dotyczące sportu. Już na początku XX wieku rzemieślnicy łódzcy szczególną czią otoczyli uprawianie kolarstwa. Pokonywanie przez nich rowerem tysiące kilometrów kompensowało trudy ciężkiej codziennej pracy. Zamiłowanie

---

* Hasło zawarte w tytule artykułu „Sport to zdrowie. Nie opuszczaj wycieczki” zostało zaczerpnięte z *Kalendarzyka Sportowego na 1931 rok Sekcji Sportowej Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa”*. APL, UWŁ, Księga Pamiątkowa S.S.R., sygn. 36, b.p.s.

** W tekście i przypisach zachowano oryginalną pisownię źródłową.

¹ O działalności pierwszych łódzkich rzemieślników O. Flatt wspominał już na przełomie XVIII i XIX wieku. Pisał: *Ruch handlowy i przemysłowy był prawie żaden; miało miasto jednak dwóch garbarzy, jednego ślusarza, jednego krawca, jednego szewca, ośmiu stelmachów i jednego stolarza; zdaniem lustratorów skromna ta ludność rzemieślnicza, aż nadto dla potrzeb miejskich była wystarczającą*. Pół wieku później Flatt zauważył: *Stan rzemieślniczy świetnie tu jest reprezentowany, o czym najlepiej przekona wykaz ludności rzemieślniczej z końca roku 1850*. Jako dane liczbowe podawał 419 rzemieślników różnych specjalizacji oraz 18 cechów. O. Flatt, *Opis miasta Łodzi pod względem historycznym, statystycznym i przemysłowym*, Warszawa 1853, s. 16, 51–52.

do sportu kolarskiego także w większym stopniu integrowało hermetyczne i zhierarchizowane środowisko osób parających się rzemiosłem. Co więcej, działalność sportowa stała się przyczynkiem do wielokierunkowych akcji sportowo-wychowawczych i oświatowo-kulturalnych.

Powstanie i rozwój Sekcji Sportowej Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa”

Początki działań rzemieślników łódzkich na rzecz wspólnotowych akcji o charakterze kulturalno-oświatowym, towarzysko-rozrywkowym i sportowym sięgają przełomu XIX i XX wieku. Jednak dopiero w dniu 20 stycznia 1911 roku udało im się dokonać pomyślnego sformalizowania obszarów działalności pozazawodowej. Wówczas to władze gubernialne zgodziły się na rejestrację ustawy (statutu) Resursy Rzemieślniczej (później Towarzystwo Rzemieślnicze „Resursa”; TR „Resursa”). Zamiłowanie członków stowarzyszenia do sportu cyklicznego doprowadziło do zawiązania Sekcji Kolarzy (SK)². Nastąpiło to 23 maja 1913 roku w lokalu „Resursy”³ przy ulicy Widzewskiej 117 (ulica Kilińskiego 123)⁴. Jej założycielami byli Waclaw Jaguś, Aleksander Uliński

---

² Przyjęcie w nazwie określenia „sekcja” jako pojęcia operatywnego nie miało odniesienia prawnego w przepisach stowarzyszeniowych okresu zaborowego, jak i międzywojennego. W prawodawstwach tych używano terminu „stowarzyszenie”. Można zatem przypuszczać, że zarówno w przypadku Sekcji Kolarzy, a później Sekcji Sportowej Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” pierwszy człon nazwy miał wskazywać na jednosekcyjną działalność zrzeszenia oraz podkreślać integralność z TR „Resursa”. Zob.: Dekret z dnia 3 stycznia 1919 roku o stowarzyszeniach, „Dziennik Praw Państwa Polskiego” 1919, nr 3; Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 roku, Prawo o stowarzyszeniach, „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 1932, nr 94; S. Zaborniak, *Podstawy prawne działalności stowarzyszeń sportowych w Polsce w latach 1919–1939*, [w:] *Szkice z dziejów ustroju i prawa Polski*, pod red. A. Nowakowskiego, Rzeszów 2006, s. 85; zob. też: K. Brzeziński, T. Feliksiński, *100 lat Pabianickiego Towarzystwa Cyklistów. Księga jubileuszowa 1906–2006*, Pabianice 2006, s. 13.

³ Budynek TR „Resursy” został zaprojektowany przez architekta pochodzenia fińskiego A. Furuhjelmą. Z powodu trudnej sytuacji finansowej TR „Resursa” lokal ten został utracony w 1934 roku. Członkowie Sekcji Sportowej jako „dowód lojalności Sekcji w stosunku do macierzystej organizacji” przekazywali kwoty pieniężne na odkupienie gmachu. W 1938 roku w siedzibie „Resursy” urządzono bursę dla terminatorów. APŁ, UWŁ, Tow. Rzem. Resursa (dalej: TRR), Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 80; APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja], sygn. 32, s. 17; APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa „Resursa”. Ślizgawka, sygn. 35, b.p.s.

⁴ Utworzony oddział kolarski był zarządzany w sposób niezależny w stosunku do „Resursy”. Świadczy o tym fakt, iż do wybuchu I wojny światowej żaden z przedstawicieli władz stowarzyszenia nie należał do kierownictwa SK. A. Bogusz, *Dawna Łódź*

oraz Jan Kędziński⁵. Pierwszym przewodniczącym SK został W. Jaguś⁶. Ważny czynnik sprzyjający rozwojowi życia sekcijnego stanowił lokal „Resursy”. Odbywały się w nim uroczystości jubileuszowe, spotkania towarzyskie oraz różnego rodzaju wykłady i odczyty⁷.

W początkowym okresie funkcjonowania działacze sekcji skupili się na organizowaniu różnego rodzaju form rekreacji, a zwłaszcza na urządzaniu wycieczek rowerowych. Częstym miejscem wypraw był ogród Burnego w Rudzie Pabianickiej⁸, gdzie organizowano zabawy dla członków i ich rodzin⁹. W późniejszym etapie działalności podróże rowerowe odbywały się do bardziej odległych miejsc. Przykładem może być urządzona w 1914 roku w czasie Zielonych Świątek wycieczka kolarska do Ciechocinka, gdzie po drodze zwiedzano Łęczycę, Kutno, Płock, Włocławek oraz Łowicz¹⁰.

Rozwijanie turystyki rowerowej było tylko jednym z celów działalności SK. Dnia 24 lipca 1913 roku, a więc w niedługim czasie po rozpoczęciu pracy sekcji, jej członkowie zorganizowali pierwsze zawody szosowe, w których wzięło udział około 50 kolarzy z różnych zrzeszeń, w tym także kobiety¹¹. Również rok później, 21 czerwca 1914 roku, urządzono otwarte zawody szosowe na odcinku Krzywie – Stryków¹². Dnia 5 lipca 1914 roku, tuż przed wybuchem I wojny światowej, cyklisci SK przy „Resursie” wystartowali po raz ostatni. Wzięli wówczas udział w wyścigach szosowych Warszawskiego Towarzystwa Cyklistów w Łodzi (WTC Łódź)¹³. Do najbardziej utytułowanych kolarzy SK „Resursy” należał A. Uliński¹⁴.

---

sportowa 1824–1945, Łódź 2007, s. 79; S. Glica, *Sekcja Sportowa Towarzystwa Rzemieślniczego Resursa w Łodzi*, Łódź 2011, s. 6; zob. też: APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 66; „Hasło Łódzkie” 1928, nr 89, s. 6.

⁵ Zob.: „Hasło Łódzkie” 1928, nr 89, s. 6.

⁶ W okresie międzywojennym W. Jaguś był członkiem Komitetu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego.

⁷ S. Glica, *op. cit.*, s. 9.

⁸ „Rozwój” 1913, nr 147, s. 3.

⁹ APL, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 90; APL, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 98.

¹⁰ A. Bogusz, *Dawna...*, s. 80.

¹¹ *Ibidem*, s. 79.

¹² S. Glica, *op. cit.*, s. 6.

¹³ Na zebraniu SK dnia 29 marca 1914 roku w skład zarządu weszli: przewodniczący – W. Jaguś, sekretarz – S. Krauze, skarbnik – J. Szymański, gospodarz – L. Gałaj, kapitan – J. Kędziński, wicekapitanowie – W. Witczak i J. Ekert. Członkami komisji sportowej zostali: W. Sierpiński, A. Uliński, B. Pawlak, J. Górecki oraz E. Urbanowicz. Należy dodać, iż W. Sierpiński (mistrz cechu ślusarskiego) był właścicielem pierwszej

Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę działacze sportowi „Resursy” postanowili reaktywować sekcję kolarską. W dniu 1 października 1920 roku¹⁵ zalegalizowano działalność Sekcji Sportowej Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” (SSTR „Resursa”; dawna SK przy Resursie Rzemieślniczej). Podobnie jak w okresie zaborów, działania zrzeszenia koncentrowały się na rozwijaniu kolarstwa oraz urządzeniu zawodów sportowych¹⁶. Szybkiemu odtworzeniu prac Sekcji Sportowej „Resursy” sprzyjała wciąż żywa tradycja popularyzowania sportu cyklicznego oraz kapitał ludzki w postaci działaczy i zawodników¹⁷. W czerwcu 1923 roku wysunięto postulat utworzenia sekcji

---

łódzkiej fabryki rowerów (ulica Kilińskiego 96a), która powstała w 1891 roku i zaliczała się do jednych z pierwszych na ziemiach polskich. W 1905 roku rower o nazwie „Sokół” wyprodukowany w fabryce Sierpińskiego zdobył złoty medal na wystawie w Paryżu. A. Bogusz, *100 lat kolarstwa łódzkiego. 1886–1986*, Łódź 1986, s. 10, 12; zob. też: A. Bogusz, *Kalendarium sportu łódzkiego 1824–1918*, [w:] *Z dziejów łódzkiego sportu i turystyki*, pod red. M. Pawłowskiego, Łódź 1982, s. 16; por.: W. Pawlak, *Minionych zabaw czar, czyli czas wolny i rozrywka w dawnej Łodzi*, Łódź 2001, s. 66; APL, UWŁ, TRR, Sekcja sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 11.

¹⁴ Zob.: „Express Wieczorny Ilustrowany” 1931, nr 154, s. 7.

¹⁵ APL, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 90. Por.: APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 55; A. Bogusz, *Dawna...*, s. 194; „Hasło Łódzkie” 1928, nr 89, s. 6.

¹⁶ Zasadność funkcjonowania Sekcji Sportowej wynikała z zapisów statutowych TR „Resursa”. W par. 3. zapisano bowiem, że *Towarzystwo ma prawo mieć własny chór śpiewaczy, orkiestrę, kółko dramatyczne, bufet, urządzać ćwiczenia gimnastyczne i atletyczne, sport rowerowy i różne gry sportowe [...]*.

W TR „Resursa”, które miało charakter gospodarczo-kulturalny, oprócz SSTR „Resursa”, działały jeszcze Sekcja Młodzieży Rzemieślniczej, kinematograf (znany również jako kinoteatr „Stylowy”) oraz biblioteka. Rodziny członków TR „Resursa” otrzymywały również zapomogi pogrzebowe na wypadek ich śmierci. Zrzeszenie to ściśle współpracowało z Bezpartyjnym Blokiem Współpracy z Rządem. W 1934 roku organizacja ta zamierzała przy pomocy różnych środków i metod prowadzić wychowanie obywatelskie na terenie TR „Resursy”. APL, UWŁ, TRR, [Zaproszenia na uroczystości państwowe i instytucji] 1930–1934, sygn. 16, b.p.s.; APL, UWŁ, TRR, Listy różne, sygn. 21, b.p.s.; APL, UWŁ, TRR, Książka protokołów posiedzeń Zarządu Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” 1928–1930, sygn. 2, b.p.s.

¹⁷ Kolarze „Resursy” nosili szare mundury i białe czapki. Od 1924 roku członkowie nosili na czapkach znaczek składający się z trzech liter: S.S.R., który ułożony był w monogram. W 1927 roku władze Sekcji Sportowej postanowiły, że wszyscy członkowie zarządu SSTR „Resursa” będą nosić odznaki na lewym rękawie, naszyte nad stawem łokciowym, w kształcie odwróconej rzymskiej piątki „Λ”. Były one koloru bordowego. Osoba będąca prezesem honorowym, przewodniczącym lub wiceprzewodniczącym nosiła na czapce złote sznurki, pozostali członkowie srebrne. Natomiast członkowie zwykli, nie będący w zarządzie, białe z lampasem bordo. Przy okazji różnego rodzaju uroczystości wymagano również noszenia białych much lub krawatów oraz białych rękawiczek. Do lewej kłapy marynarki przyczepiano również znaczki zrzeszenia. Zawodnicy mogli nosić godło Sekcji Sportowej „Resursy” tylko i wyłącznie

motocyklistów, która miała posiadać własnego kapitana oraz podlegać bezpośrednio SSTR „Resursa”¹⁸. W 1925 roku podczas rocznego zebrania członków zarządzone, aby zawodnikom licencjonowanym założyć fundusz ubezpieczeniowy, wyekwipować ich w koszulki zrzeszenia oraz pokrywać koszty napraw rowerów ze środków Sekcji Sportowej. Ponadto przyjęto zasadę wprowadzania jednego z zawodników sekcji kolarskiej do władz zarządu w celu ułatwienia im kontaktu z kierownictwem sekcji. Zawodników licencjonowanych zwolniono także od składek członkowskich oraz pokrywano ich wpisowe w zawodach sportowych¹⁹. Niestety począwszy do 1929 roku w SSTR „Resursa” nastąpił kryzys. Pogarszająca się coraz bardziej koniunktura gospodarcza spowodowała, że Sekcja Sportowa miała problemy z rozliczeniem wydatków na nadzwyczajnym zebraniu członków²⁰. Ponadto na przesilenie w „Resursie” złożyły się następujące czynniki: konflikty personalne pomiędzy władzami a zawodnikami, brak wypełniania obowiązków sportowych przez zawodników, brak regulaminu wewnętrznego, zaległości w płaceniu składek oraz ograniczona pomoc finansowa i merytoryczna ze strony TR „Resursa”. Tak złożony zły stan rzeczy doprowadził do spadku liczby członków, obniżenia poziomu sportowego, zubożenia życia kulturalno-towarzyskiego, zaniedbania i utraty zaplecza materialnego, zadłużenia w opłacaniu składek oraz zawieszenia w Łódzkim Okręgowym Związku Kolarskim (ŁOZK) i Polskim Związku Towarzystw Kolarskich (PZTK)²¹. Egzemplifikacją dramatycznej sytuacji SSTR „Resursa” było posiedzenie zarządu w kwietniu 1933 roku. Podczas zebrania: [...] *prawie każdy członek podkreślił wielką niechęć i bardzo wrogie usposobienie głównego Zarządu Resursy do Sek. Spr. Resursa*. Opinii tej przeciwstawił się jeden ze starszych działaczy Jan Placek²², współpracujący z kierownictwem TR

---

według wzoru oryginalnego, na białych zapinanych koszulkach z kołnierzykiem opinającym szyję. W latach trzydziestych XX wieku zawodnicy startowali w koszulkach koloru bordo. APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 66, 85, 86; APL, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 23, 52; APL, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 3–4.

¹⁸ APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 9.

¹⁹ Zob.: APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 29, 34.

²⁰ Zob.: APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 117.

²¹ APL, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja], sygn. 32, s. 26.

²² J. Placek – wieloletni działacz sportowy w TR „Resursa”, prezes honorowy, pełniący wiele funkcji kierowniczych w zrzeszeniu. Był m.in. fundatorem i rodzicem chrzestnym sztandaru Sekcji Sportowej „Resursy” o imieniu „Stanisław”, donatorem nagród w zawodach sekcji oraz pożyczkodawcą i ofiarodawcą środków finansowych na działalność statutową. Posiadał sklep i pracownię zegarmistrzowsko-jubilerską (ulica

„Resursa”. Zarzucił obecnym zawodnikom *wielkie lenistwo i wielki brak subordynacji*²³. Poglębiający się kryzys ekonomiczny Sekcji Sportowej spowodował, iż w marcu 1934 roku²⁴ członkowie zarządu rozważali możliwość *przepisania Sekcji do innego nowego Towarzystwa*²⁵.

Podjęte starania na początku lat trzydziestych XX wieku w celu rozszerzenia oferty stowarzyszenia o sekcje gier sportowych, piłki nożnej i ping-ponga nie przyniosły znaczących sukcesów sportowych. Poziom sportowy utrzymywała natomiast sekcja kolarska, która należała do jednych z najsilniejszych w okręgu.

W 1933 roku, pod wpływem kryzysu gospodarczego, wcielono do SSTR „Resursa” część członków Sekcji Młodzieży Rzemieślniczej Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” (SMRTR „Resursa”). Sekcja Młodzieży działała równoległe do Sekcji Sportowej w TR „Resursa”. Jako podstawowy warunek przejścia członków Sekcji Młodzieżowej ustalono, że musieli oni wcześniej uprawiać sport²⁶. Nie była to zbyt

---

Brzezińska 10). Mieszkał we wsi Radogoszcz. APŁ, UWŁ, WSP, TRR, Księga raportów S.S. „Resursa, sygn. 27, s. 1; APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 79; APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 83; APŁ, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 154.

²³ APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 42.

²⁴ W 1934 roku, aby ratować finanse sekcji sportowej, działacze „Resursy” wysłali wnioski o subsydium do Zarządu Miejskiego m. Łodzi, Izby Rzemieślniczej oraz Ośrodka Wychowania Fizycznego i Przyniesienia Wojskowego. APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 67–68.

²⁵ APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 68.

²⁶ Regulamin SMRTR „Resursa” zatwierdzono w dniu 22 lipca 1931 roku. Jeden z zapisów głosił, iż ma ona prawo prowadzić działalność sportową w formie tworzenia podsekcji lekkoatletycznej. W par. 2. ust. 3 pkt. c zapisano: *Tworzy [Sekcja Młodzieży – P.K.] podsekcje kulturalne i sportowe, a mianowicie: chór, koło dramatyczne, koło przysposobienia wojskowego, lekkoatletykę oraz gry ruchome*. Na podstawie zamówienia sprzętowego do Komendy Miejskiej Przyniesienia Wojskowego i Wychowania Fizycznego w Łodzi (KMPWiWF) możemy dowiedzieć się, że w SMRTR „Resursa” uprawiano konkurencje biegowe, rzutowe i skocznościowe. Patronat nad tym oddziałem sprawował Zarząd TR „Resursa”, który przydzielał do niego swojego przedstawiciela, posiadającego prawo weta w uchwałach zapadłych na zebraniach SMRTR „Resursa”. Kierownika Sekcji mianował również zarząd TR „Resursa”. Ciałem wspomagającym rozwój życia sportowego Sekcji Młodzieży była komisja sportowa. Poza tym Sekcja Młodzieży posiadała własny zarząd, który zajmował się jej wewnętrznymi sprawami. Pracami podsekcji sportowej kierował Tadeusz Chmielecki. W początkowym okresie, poza kolarstwem, rozwój życia sportowego przebiegał mozolnie. Niepodażenie zakończyły się prace niwelacyjne pod własne boisko sportowe oraz próby podejmowane przez władze Sekcji mające na celu wypożyczenie pola do gry (w parku ks. J. Poniatowskiego), a także szkolnych sal gimnastycznych. Kierownicy podsekcji sportowych zdawali sobie jednak sprawę, że tylko dostęp do boiska sportowego i sali treningowej w okresie zimowym będzie warunkiem rozwoju życia sportowego w Sekcji

wielka przeszkoda, gdyż dla młodych rzemieślników przysposabiających się do zawodu organizowano corocznie w czasie święta 3 maja „Bieg Młodzieży Rzemieślniczej” oraz „Bieg Młodzików”. W zawodach tych mogli startować uczniowie i absolwenci szkół rzemieślniczych i zawodowych, bez względu na to, czy byli zrzeszeni, czy niezrzeszeni w stowarzyszeniach kolarskich. Organizowane zawody – jak można przeczytać w jednym z protokołów posiedzeń Komisji Sportowej – dały możliwość młodym zwolennikom tego sportu wypróbowania swych sił na szosie i cieszą się zawsze bardzo dużym powodzeniem²⁷.

Pod koniec 1935 roku postanowieniem Związku Rzemieślników Chrześcijan (dawna: TR „Resursa”) rozwiązano działającą od 1920 roku SSTR „Resursa”. Na jej miejsce powołano nową organizację – Sekcję Sportową „Resursa” p.n. Związku Rzemieślników Chrześcijan w Łodzi, która rozpoczęła działalność na podstawie nowego regulaminu i wybranego na tę okoliczność zarządu²⁸. W 1936 roku Sekcja Sportowa „Resursy” zorganizowała kiosk na Rzemieślniczej Wystawie –

Młodzieży. Dnia 21 lipca 1931 roku SMRTR „Resursa” została zgłoszona do Łódzkiego Okręgowego Związku Gier Sportowych (ŁOZGS). Rozpoczynając współzawodnictwo sportowe w najniższych klasach rozgrywek, zgłoszono 6 pań i 8 panów. W początkowym okresie męskie drużyny koszykówki, siatkówki i tenisa stołowego nie odnosiły w turniejach o mistrzostwo Łodzi większych sukcesów. Występowały jednak regularnie według kalendarza rozgrywek, odnosząc pojedyncze zwycięstwa. W 1933 roku sekcje męskich gier zespołowych wywalczyły tytuły mistrzowskie klasy B. Gorzej natomiast radziły sobie sekcje żeńskie. Drużyna żeńska siatkówki w ogóle nie zgłosiła się do rozgrywek, a tenisa stołowego ich nie ukończyła z powodu nie stawiania się na wyznaczone mecze. W 1937 roku podjęto starania o otrzymanie subwencji z Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (PUWFIPW) oraz Ministerstwa Przemysłu i Handlu na urządzenie boiska sportowego przy ulicy Kilińskiego 123. Był to plac o powierzchni 90x22m położony na tyłach gmachu głównego „Resursy”. I ta próba zakończyła się niepowodzeniem, mimo iż przedstawiono odpowiednie kosztorysy inwestycji. Aby podnieść wartość merytoryczną wniosku, władze „Resursy” zadeklarowały również urządzenie strzelnicy dla zdobywania odznak strzeleckich. Strategia ta została podtrzymana również w piśmie z dn. 17 kwietnia 1937 roku do KMPWiWF w Łodzi. Przedstawiciele „Resursy” podkreślali: *Sprawą „Strzelnicy” interesują się wszyscy członkowie zarówno członkowie czynni, jak i Sekcja Młodzieży Rzemieślniczej*. Dopiero w 1938 roku rozpoczęto prace niwelacyjne na boisku „Resursy”, uzyskując zarazem kwotę 500 zł z PUWFIPW na urządzenie strzelnicy i drabinek szwedzkich na boisku przy ul. Kilińskiego. Prace te wykonywano pod nadzorem Wydziału Wojskowego Zarządu Miejskiego w Łodzi. W 1939 roku kontynuowano roboty wykończeniowe boiska sportowego oraz rozpoczęto budowę szatni. APL, UWŁ, TRR, Sekcja Młodzieży, sygn. 25, s. 1, 2, 4, 5, 25, 27–28 i n.; APL, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 45; APL, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa „Resursa”. Ślizgawka, sygn. 35, b.p.s.; por.: A. Bogusz, *Dawna...*, s. 195.

²⁷ APL, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 27.

²⁸ APL, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 29.

Targach w Łodzi. Zaprezentowano tam dorobek sportowy stowarzyszenia od momentu jego powstania²⁹.

W 1939 roku jednym z postulatów przygotowywanych na Walne Zgromadzenie TR „Resursy” było rozwiązanie Sekcji Młodzieży. Motywem miało być całościowe przejęcie jej członków i zadań przez SSTR „Resursa”³⁰.

Obszary sportowo-wychowawczej działalności SSTR „Resursa”

a) szkolenie zawodników

Koordynowaniem życia sportowego w SSTR „Resursa” zajmowała się komisja sportowa, w skład której wchodziła czołowa działaczka i zawodnicy³¹. Ważną funkcję organizacyjną i wychowawczą sprawowali kapitanowie sekcji, którzy prowadzili wycieczki, dbali o przygotowanie kolarzy do startów w zawodach oraz nadzorowali ich udział w różnorodnych wydarzeniach kulturalnych. Aby odpowiednio przygotować cyklistów do sezonu, organizowano szereg wycieczek rowerowych³², urządzano zawody wewnętrzne, zapewniano opiekę medyczną oraz dbano o popularyzowanie jazdy na rowerze m.in. wśród kobiet i młodzieży³³. I choć krótko po wojnie borykano się z brakiem rowerów, to już w 1922 roku sekcja kolarska „Resursy” liczyła ponad 80 osób³⁴, w tym kilkanaście pań³⁵. Od 1923 roku do SSTR „Resursa” przyjmowano tylko żony, siostry i córki działaczy zrzeszenia³⁶. W 1931 roku przeznaczono niezabudowany plac przy ulicy Al. Kościuszki 77 na „BOISKO SPORTOWE i WYCHOWANIA

---

²⁹ APŁ, UWŁ, TRR, [Korespondencja zawiadomienia o imprezach głównie kolarskich organizowanych przez różne kluby krajowe] 1936, sygn. 34, b.p.s.

³⁰ APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa „Resursa”. Ślizgawka, sygn. 35, b.p.s.

³¹ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 81–82; APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 1.

³² Na wycieczkach poruszano się ze średnią prędkością ok. 15km/h. W przypadku lepszej nawierzchni do jazdy, za zgodą kapitana, organizowano w ramach treningu tzw. szybkie tempo. APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 3.

³³ W organizowanych przez kierownictwo SSRT „Resursa” zawodach odbywały się również wyścigi dla kobiet, juniorów i młodzieży. Świadczyło to o aktywnej polityce zrzeszenia w zakresie prowadzenia naboru i upowszechniania sportu kolarskiego. APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 13.

³⁴ W 1929 roku do sekcji należało 117 członków. APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 78.

³⁵ Członkostwo kobiet w „Resursie” powiązane było również z określonymi funkcjami. W jednym z zarządów kapitanową była Marta Bankoni, a gospodyniami Alicja Ulińska i Barbara Siutowa. A. Bogusz, *Dawna...*, s. 194.

³⁶ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 7.

FIZYCZNEGO” SSTR „Resursa” i młodzieży rzemieślniczej³⁷. Niestety w niedługim czasie nieruchomości tę sprzedano w celu realizacji krótkoterminowych zobowiązań wekslowych³⁸.

Pomimo że SSRT „Resursa” posiadała własny zarząd, to spora część zamierzeń na rzecz szkolenia zawodników, zakupywania i serwisowania sprzętu oraz organizacji imprez sportowych była finansowana z kasy TR „Resursa”³⁹. Przykładowo w 1935 roku zapotrzebowanie na tego typu działania wynosiło około 1000 zł. Zarząd postanowił zebrać tę kwotę ze składek członkowskich wśród łódzkich cechów rzemieślniczych⁴⁰. Warto podkreślić jest to, że niemalże na każdym zebraniu zarządu TR „Resursa” jednym z punktów obrad były sprawy Sekcji Sportowej.

W okresie międzywojennym władze „Resursy” zamawiały i serwisowały rowery u W. Sierpińskiego, właściciela Łódzkiej Fabryki Rowerów i Motocykli „Wicher” W. Sierpiński⁴¹. W 1931 roku na prośbę władz Sekcji Sportowej zarząd TR „Resursa” zakupił od firmy Sierpińskiego tzw. Homotrenaera (rolki treningowe), które umożliwiały prowadzenie treningów w sezonie zimowym⁴². Materiał na sprzęt sportowy zakupywano natomiast u T. Finstera oraz u J. Roznera (ulica Piotrkowska 98). Wykonywanie znaczków i godeł zrzeszenia powierzano firmie artystyczno-grawerskiej S. Bobkowicza i A. Kesslera (ulica Wólczańska 91) oraz S. Szyndlauerowi (ulica Główna 8)⁴³.

Do najwybitniejszych cyklistów SSTR „Resursy” okresu międzywojennego należeli m.in.: Jan Zybert (Siebert)⁴⁴ (wielokrotny triumfator

---

³⁷ APŁ, UWŁ, TRR, Sprawy podatkowe, sygn. 8, b.p.s.

³⁸ APŁ, UWŁ, TRR, [Udział rzemieślników członków BBWR w wyborach do Rady Miejskiej w 1934 roku] 1933–1934, sygn. 14, s. 3.

³⁹ APŁ, UWŁ, TRR, Książka protokołów posiedzeń Zarządu Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” 1928–1930, sygn. 2, b.p.s.; APŁ, UWŁ, TRR, Protokularz posiedzeń Zarządu Twa Rzem. „Resursa” od dnia 4 VI 1930 roku do dnia 5 X 1932 roku, sygn. 3, s. 185; APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 98, 101.

⁴⁰ APŁ, UWŁ, Zarząd Stow. Rzemieśl. „Rzemiosło Łódzkie” w Łodzi. Protokoły od 31/I–1934 do 28/VIII–1935, sygn. 4, s. 55.

⁴¹ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 33; APŁ, UWŁ, WSP, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja], sygn. 32, s. 136–137.

⁴² APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 8, 13; zob. też: APŁ, UWŁ, WSP, TRR, [Korespondencja zawiadomienia o imprezach głównie kolarskich organizowanych przez różne kluby krajowe] 1936, sygn. 34, b.p.s.

⁴³ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 31, 35, 79, 99.

⁴⁴ Przyjęty do SSTR „Resursa” 14 maja 1923 roku. Od 1929 roku kolarz S.S. „Union”, a później działacz Łódzkiego Towarzystwa Kolarskiego. APŁ, UWŁ, TRR,

zawodów o mistrzostwo zrzeszenia, wicemistrz Łodzi w wyścigach torowych w 1925 roku, brązowy medalista Mistrzostw Polski w wyścigu torowym sprinterów w 1927 roku, zdobywca 9 miejsca w wyścigu parami w Mistrzostwach Świata w Kolonii w 1927 roku⁴⁵ oraz uczestnik Igrzysk Olimpijskich w Amsterdamie w 1928 roku⁴⁶, Feliks Więcek⁴⁷ (zwycięzca I Biegu Dookoła Polski – dzisiejszy *Tour de Pologne*, zdobywca 7 lokaty w wyścigu Berlin – Warszawa, a także wielokrotny reprezentant Polski)⁴⁸. Do wyróżniających kolarzy zaliczał się Wacław Kołodziejczyk⁴⁹ (mistrz województwa łódzkiego w latach 1933 i 1936, szósty kolarz w Challenge „Przeglądu Sportowego”, zwycięzca Wyścigu Dookoła Łodzi w 1935 roku oraz wicemistrz Polski w Drużynowym Wyścigu na dystansie 146 km)⁵⁰. Do czołówki sprinterskiej okręgu łódzkiego zaliczał się Bruno Brauer. Duży talent kolarski przejawiał również Bolesław Koprowski. Utytułowanymi kolarzami okresu międzywojennego i Polski Ludowej byli bracia Marian i Lucjan Pietraszewscy⁵¹ oraz Jan Kasprzak⁵².

Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 6–7. Por.: A. Bogusz, *Łódzcy Olimpijczycy 1924–1992*, Łódź 1992, s. 172.

⁴⁵ Tak wspominał swój występ J. Zybert: *Przyznać muszę, że jako jeden z młodszych, pierwszy raz mający wystąpić na arenie światowej, by bronić honor Polski i postawić kraj nasz w rzędzie pierwszych państw – poczułem się maluszkim i wcale nie przygotowanym do tego zadania. Po krótkim więc zaledwie odpoczynku na miejscu rozpocząłem treningi, zapoznając się jednocześnie z tamtejszym torem, jak również pilnie obserwowałem pracę innych jeźdźców, którzy w oczach moich – niestety! Przedstawili prawdziwych rycerzy, którzy godnie potrafią bronić barw swojego kraju.* APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 68; zob. też: B. Tuszyński, *Złota Księga Kolarstwa Polskiego*, Warszawa 1995, s. 74–75.

⁴⁶ APŁ, UWŁ, TRR, Książka protokołów posiedzeń Zarządu Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” 1928–1930, sygn. 2, b.p.s.; APŁ, UWŁ, WSP, Księga Pamiątkowa S.S.R., sygn. 36, b.p.s.

⁴⁷ F. Więcek został zawodnikiem SSRT „Resursy” w 1934 roku. Z zawodu był czeladnikiem masarskim. Na polecenie zarządu sprawą reprezentowania barw Sekcji Sportowej „Resursy” przez Więcka zajął się J. Placek. Używając swoich wpływów, wystarał się o pracę u prezesa TR „Resursy” S. Kopczyńskiego. APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 77; zob. też: B. Tuszyński, *100 lat Warszawskiego Towarzystwa Cyklistów Kolarstwa Polskiego*, Warszawa 1986, s. 124–125.

⁴⁸ S. Glica, *op. cit.*, s. 13; A. Bogusz, *Dawna...*, s. 194.

⁴⁹ W. Kołodziejczyk w okresie, gdy był kolarzem „Resursy” pracował jako biletier kina „Stylowy”. Od połowy lat trzydziestych XX wieku reprezentował Klub Sportowy „WIMA”. APŁ, UWŁ, WSP, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja], sygn. 32, s. 51, 53.

⁵⁰ S. Glica, *op. cit.*, s. 13–14.

⁵¹ M. Pietraszewski był pracownikiem firmy W. Sierpińskiego. W latach trzydziestych XX wieku otworzył własny Zakład Ślusarsko-Rowerowy przy ulicy Kilińskiego 130.

⁵² A. Bogusz, *Dawna...*, s. 195; S. Glica, *op. cit.*, s. 14.

b) uczestniczenie i organizowanie imprez sportowych

Obok prowadzenia treningów kolarskich ważną sferą działań SSTR „Resursa” było urządzenie zawodów kolarskich szosowych (w Łodzi i okręgu) i torowych (park Helenów). Zawodnicy sekcji startowali w imprezach sportowych różnej rangi i prestiżu. Należały do nich: wewnętrzne zawody kolarskie o mistrzostwo stowarzyszenia oraz organizowane własnym sumptem zawody międzyklubowe⁵³ (m.in. wyścig „Kolarzy” i „Piechurów”⁵⁴, wyścig „Młodzieży Rzemieślniczej” – rozgrywany zawsze w święto 3 maja⁵⁵), zawody o mistrzostwo Łodzi i okręgu (m.in. o Tytuł Mistrza Szosowego w województwie łódzkim na trasie Krzywie – Stryków – Głowno – Łowicz⁵⁶), zawody o mistrzostwo Polski i o charakterze ogólnopolskim (m.in. Przelajowe Mistrzostwa Polski, bieg „Expressu Porannego” w Warszawie⁵⁷, wyścig na dystansie 200 km Warszawa – Radom – Warszawa organizowany przez Państwowe Zakłady Uzbrojenia „Łucznik”, wyścig „Dookoła Śląska”), biegi o randze międzynarodowej (m.in. I Wyścig Berlin – Warszawa) oraz wyścigi lokalne i okazjonalne w układach międzyklubowych (m.in. Wyścig Dookoła Łodzi, o Nagrodę Magistratu Miasta Łodzi, z okazji imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego, bieg kolarski o puchar przechodni imienia kuratora W. Wagnera⁵⁸,

---

⁵³ W 1923 roku na zawody na trasie Krzywie – Stryków kierownictwo „Resursy” zaprosiło Towarzystwo Włocławskich Kolarzy, Pabianickie Towarzystwo Cyklistów (PTC), TWC w Łodzi, Stowarzyszenie Sportowe „Union” (SS „Union”) oraz Stowarzyszenie Sportowe „Aurora”. Program zawodów przedstawiał się następująco: 1) bieg wstępny dla gości 6 km, 2) bieg wstępny dla członków „Resursy” 6 km, 3) bieg turystyczny 10 km, 4) bieg główny 20 km, 5) bieg damski 6 km, 6) bieg główny klubowy 15 km, 7) bieg juniorów 6 km. APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 8; zob. też: APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 54 i n.

⁵⁴ APŁ, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 94; „Rozwój” 1921, nr 272, s. 6.

⁵⁵ Organizowany bieg kolarski dla młodzieży rzemieślniczej z okazji święta 3 maja miał swoją wieloletnią tradycję. Protektorat nad tą imprezą sprawowało Koło Starszych i Podstarszych Cechów Łódzkich. Nagrodami dla zwycięzców były pamiątkowe żetony oraz narzędzia praktyczne. W 1934 roku fundatorami nagród były cechy piekarzy, malarzy, tapicerów, blacharzy, kominiarzy, krawców i rzeźników wędliniarskich. APŁ, UWŁ, TRR, [Zaproszenia na uroczystości państwowe i instytucji] 1930–1934, sygn. 16, b.p.s.; APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 69, 72.

⁵⁶ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 9.

⁵⁷ „Przegląd Sportowy” 1928, nr 153, s. 5.

⁵⁸ Władysław Wagner – prezes TR „Resursa”. W 1924 roku ufundował srebrny puchar przechodni, który po trzykrotnym zdobyciu (w latach 1925–1927) przeszedł na własność PTC. W 1929 roku ufundował w biegu seniorskim na 100 km statuetkę konia z brązu, a w biegu juniorskim na 50 km płaskorzeźbę z brązu w ramie wyobrażającej psa w biegu. APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 91;

„Pierwszy Krok Kolarski” ŁOZK, wyścig o puchar przechodni „Expressu Ilustrowanego” w Łodzi, z okazji święta 3 maja, bieg „Gospodarza”, bieg „Seniorów”, „Pościg za lisem”)⁵⁹.

Ze względów organizacyjnych związanych z dojazdem do miejsca startu i z powrotem do miasta zawody miały zazwyczaj charakter wyścigów. Udział w prestiżowych wyścigach szosowych i torowych kolarzy „Resursy” był możliwy dzięki przynależności do PZTK, a co za tym idzie opłacaniu składek, posiadaniu legitymacji oraz licencji. Początkowo zawody urządzano w celu przygotowania odpowiedniej formy i zapewnienia czynnika rywalizacji dla członków zrzeszenia. Z czasem zaczęto urządzać wyścigi indywidualne i drużynowe dla kolarzy z różnych stowarzyszeń sportowych z Łodzi i okolic. W 1923 roku staraniem Zarządu „Resursy” odbyły się pierwsze po wojnie drużynowe wyścigi na dystansie 100 km o mistrzostwo województwa łódzkiego⁶⁰. Warto dodać, że organizacja zawodów sportowych stawiała wiele wymagań przed działaczami „Resursy”. Musieli oni m.in.: opracować regulamin wyścigu, wytyczyć, wymierzyć i zabezpieczyć⁶¹ trasę, dokonać weryfikacji zawodników, przygotować nagrody, sprawnie przeprowadzić ceremonię dekoracji zwycięzców, zaangażować osoby specjalizujące się w pomocy lekarskiej oraz przy zawodach wyższej rangi zapewnić motocyklistów, w celu kontroli kolarzy w czasie wyścigu⁶². Zdarzało się, że wypożyczano również samochody do asysty, które towarzyszyły kolarzom na trasie jako pomoc ratunkowo-sanitarna⁶³.

Członkowie Sekcji Sportowej „Resursy” włączali się również w organizację imprez sportowych innych zrzeszeń sportowych. W 1922 roku pomogli w sędziowaniu, zabezpieczaniu trasy i utrzymywaniu porządku na trybunach w zawodach urządzanych staraniem TWC

APŁ, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 155; zob. też: K. Brzeziński, T. Feliksiński, *op. cit.*, s. 204–205.

⁵⁹ APŁ, UWŁ, TRR, Książka protokołów posiedzeń Zarządu Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” 1928–1930, sygn. 2, b.p.s.; APŁ, UWŁ, TRR, Protokolarz posiedzeń Zarządu Twa Rzem. „Resursa” od dnia 4 VI 1930 roku do dnia 5 X 1932 roku, sygn. 3, s. 117–118; APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 30; APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 10; A. Bogusz, *Dawna...*, s. 194–195; S. Glica, *op. cit.*, s. 8 i n.

⁶⁰ A. Bogusz, *Dawna...*, s. 194.

⁶¹ W tym celu wysyłano pisma do Komendantów Posterunków Policji o zabezpieczenie tras przejazdu kolarzy.

⁶² APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 9; APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 16–17.

⁶³ Zob.: APŁ, UWŁ, TRR, Książka protokołów posiedzeń Zarządu i Ogólnych zebrań Twa Rzemieślniczego „Resursa” w Łodzi, sygn. 1, s. 31–32; APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 49.

w Łodzi⁶⁴. Prężna działalność łódzkiego ośrodka kolarskiego – w tym SSTR „Resursa” – przyczyniła się w 1928 roku do zlokalizowania w Łodzi finiszu jednego z etapów I Biegu Dookoła Polski⁶⁵. W 1931 roku pięciu kolarzy „Resursy” pomogło Łódzkiemu Klubowi Sportowemu (ŁKS) w obstawieniu trasy zawodów przełajowych⁶⁶. W 1932 roku jeden z członków „Resursy” wszedł w skład Komisji Sędziowskiej „Biegu na przełaj” im. Pfeifra, organizowanego przez działaczy ŁKS⁶⁷.

W sierpniu 1939 roku władze „Resursy” rozpoczęły przygotowania do organizacji biegu kolarskiego powiązanego z przysposobieniem wojskowym⁶⁸. Zawody miały odbyć się na trasie Łódź – Chojny – Rzgów – Toruń. Przeprowadzenie wyścigu miało dwa cele: po pierwsze przygotować zawodników do zawodów ŁOZK na dystansie 50 km, po drugie przygotować kolarzy do wypełniania zadań militarnych. Każdy ze startujących kolarzy musiał posiadać maskę przeciwgazową z pochłaniaczami w specjalnej puszcze. Dyskwalifikacji poddawano tych zawodników, którzy źle używali maski i jej oprzyrządowania na terenie umownie zagazowanym⁶⁹.

---

⁶⁴ APŁ, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 149.

⁶⁵ Dla najlepszego z łodzian Stanisława Kłosowicza (Towarzystwo Zwolenników Sportu; TZS), z zawodu tokarza, zarząd Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” ufundował złoty zegarek. Ponadto na trasie wyścigu „Dookoła Polski” kolarze „Resursy” tworzyli punkty posterunkowe w okolicach Strykowa. APŁ, UWŁ, TRR, Książka protokołów posiedzeń Zarządu Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” 1928–1930, sygn. 2, b.p.s.; APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów wycieczek turystycznych S.S. „Resursa”. Rok 1928.29.30, sygn. 30, s. 34.

⁶⁶ APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 7.

⁶⁷ APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 28; zob. też: APŁ, UWŁ, TRR, [Korespondencja zawiadomienia o imprezach głównie kolarskich organizowanych przez różne kluby krajowe] 1936, sygn. 34, b.p.s.

⁶⁸ Już pod koniec XIX wieku zapoczątkowano tworzenie formacji cyklistów w strukturach modernizowanych wojsk państw Europy Zachodniej, a także Rosji. Wyspecjalizowane oddziały rowerzystów wzięły udział zarówno w I, jak i II wojnie światowej. W Polsce w okresie międzywojennym kompanie kolarzy działały w składach dywizji piechoty oraz pułkach kawalerii. W latach trzydziestych XX wieku rozpoczęto tworzenie całych plutonów cyklistów. Do ich zadań należało m.in. udział w starciach bojowych (oddziały strzeleckie), prowadzenie zwiadu i patrolowanie wyznaczonych terenów oraz wykonywanie zadań z zakresu łączności. Standardowym rowerem na wyposażeniu wojska był PWU typ XX „Łucznik”. Oprócz tego kupowano rowery polskich firm, włączano cywilne rowery w drodze mobilizacji, a także rekwirowano je w okresie działań wojennych. Zob.: *Było... nie minęło. Kronika zwiadowców historii*, TVP Historia, 16 II 2015; D. Zawadzki, *Kompanie kolarzy w Wojsku Polskim*, <http://kresowiaczy.com/2014/05/kompanie-kolarzy-w-wojsku-polskim/> [dostęp: 10 III 2015].

⁶⁹ APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 35.

c) propagowanie idei olimpizmu i zasady *fair play*

Idea *fair play* pomiędzy zrzeszeniami sportowymi bardzo często objawiała się poprzez utrzymywanie przyjacielskich relacji. Okazywanie szacunku i życzliwości przyjmowało różne formy. W 1923 roku, z okazji 25-lecia istnienia SS „Union”, kierownictwo SSTR „Resursa”⁷⁰ ufundowało tabliczkę pamiątkową na sztandar. Ponadto w jubileuszu wzięła udział specjalna delegacja kolarzy „Resursy”⁷¹. W tym samym roku przedstawiciele „Resursy” wzięli udział w pogrzebie jednego z kolarzy „Unionu”, który zmarł w zawodach o mistrzostwo województwa *rażony promieniami słonecznymi*⁷². W związku z tragedią władze „Resursy” zamieściły nekrolog w gazetach łódzkich oraz zakupiły wieńiec na uroczystość pogrzebową.

Czynnikiem sprzyjającym rywalizacji na zasadach *fair play* było należenie SSTR „Resursa” do ZPTK. Począwszy od 1923 roku związek organizował zjazdy stowarzyszeń kolarskich w różnych miastach Polski, w tym także w Łodzi. Inicjatywę tę uzasadniano w sposób następujący: *Mają one [zjazdy – P.K.] na celu zaznajomienie się wzajemne towarzystw z różnych dzielnic Rzplitej, a jednocześnie łamanie antagonizmów dzielnicowych*⁷³. Na wspomnianym wyżej zjeździe w 1923 roku, który odbył się w Warszawie, zorganizowano wycieczkę do Wilanowa, zjedzono wspólny obiad w restauracji Towarzystwa Warszawskich Cyklistów (TWC), a niedługo po nim urządzano wyścigi o Mistrzostwo Rzeczypospolitej na 1923 rok⁷⁴. Również w 1923 roku ZPTK, aby zapewnić równość szans wszystkim zawodnikom, zaleciło organizatorom imprez sportowych plombowanie rowerów przy okazji różnego rodzaju wyścigów, co miało zapobiec zmienianiu rowerów w czasie jazdy⁷⁵. Warto dodać, że władze „Resursy” dbały również

---

⁷⁰ W pkt. 1. Regulaminu sportowego Sekcji Sportowej „Resursy” zapisano: *Każdy członek S.S. Tow. „Resursa”, wyjeżdżając w ubiorze i pod znakiem tegoż, reprezentuje Towarzystwo na zewnątrz, a więc zachowaniem się swoim za honor i dobre imię jego jest odpowiedzialnym, powinien zachować się z godnością, by nie przyjmować ujmę sportowi i sobie samemu. Obowiązany jest przeto przestrzegać przepisów jazdy prawidłowej, które chronią zarówno jeźdźca jak i spotykane osoby od wypadków, a przy jeździe zbiorowej są warunkiem koniecznym utrzymania porządku.* APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 2.

⁷¹ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 7; zob. też: K. Brzeziński, T. Feliksiński, *op. cit.*, s. 29.

⁷² APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 10.

⁷³ *Ibidem*, s. 10.

⁷⁴ *Ibidem*, s. 10–11.

⁷⁵ *Ibidem*, s. 11.

o dobry wizerunek zrzeszenia na zewnątrz. W 1923 roku z powodu podobieństwa czapek używanych przez członków SSTR „Resursa” i Towarzystwa Cyklistów „Rekord” wystosowano specjalne pismo z prośbą o wprowadzenie zmiany w tej części garderoby. Sprawę tę tłumaczono faktem, że *różne pomyłki i wybryki karygodne ich członków są brane na karb Res. Rzem.*⁷⁶.

Zorganizowana w 1924 roku przez działaczy Sekcji Sportowej „Resursy” uroczystość poświęcenia sztandaru stanowiła swego rodzaju symbol otwartości wobec innych stowarzyszeń sportowych. Władze „Resursy” zaprosiły przedstawicieli ponad dwudziestu zrzeszeń z Łodzi i innych miast Polski (m.in. Krakowa, Poznania i Warszawy)⁷⁷. W 1925 roku przedstawiciele sekcji kolarskiej wzięli udział w otwarciu parku sportowego Robotniczego Klubu Sportowego „Legja” Kraków⁷⁸. Z kolei w 1927 roku jeden z członków Zarządu SSTR „Resursy” E. Urbanowicz, przebywając na urlopie na Pomorzu, nawiązał kontakt z tamtejszymi stowarzyszeniami kolarskimi z Kartuz, Jastarni i Wielkiej Wsi. Dla symbolicznego uczczenia zawartej przyjaźni władze „Resursy” wymieniły się z pomorskimi zrzeszeniami listami z życzeniami oraz przesyłały gwoździe do drzewca sztandarów⁷⁹. W 1927 roku władze SSTR „Resursa” wzięły udział w jubileuszu TZS, który połączony był z poświęceniem sztandaru i wyścigami⁸⁰. Podobny klimat miały uroczystości w 1928 roku, kiedy to członkowie SSTR „Resursa” zostali zaproszeni przez Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Łodzi (TG „Sokół”) na uroczystość 20-lecia działalności w Polsce Odrodzonej⁸¹.

W celu sprawiedliwego rozstrzygnięcia spornych kwestii pomiędzy członkami „Resursy” powoływano sąd koleżeński. Gdy sprawa miała charakter doraźny i na przykład dotyczyła niewłaściwego zachowania jednego z członków zrzeszenia, władze udzielały upomnienia. Jednak gdy to nie skutkowało, pozbawiano taką osobę członkostwa oraz zakazywano używania barw i znaczków stowarzyszenia⁸².

Członkowie władz Sekcji Sportowej „Resursy” koncentrowali się w swoich działaniach nie tylko na sprawach sportowo-organizacyjnych, ale w szczególnych sytuacjach potrafili zorganizować także

---

⁷⁶ *Ibidem*, s. 8.

⁷⁷ *Ibidem*, s. 17.

⁷⁸ *Ibidem*, s. 36.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 67–68.

⁸⁰ *Ibidem*, s. 55.

⁸¹ APŁ, UWŁ, TRR, Książka protokołów posiedzeń Zarządu Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” 1928–1930, sygn. 2, b.p.s.

⁸² APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 24.

pomoc socjalną. W 1931 roku takie wsparcie materialne otrzymał zasłużony dla sekcji A. Uliński⁸³, który – jak pisano – *zaniewidział na oczy*. Na zasilek zarząd zrzeszenia przekazał środki finansowe przeznaczone na kupno nagród dla zawodników na koniec sezonu⁸⁴. Gdy Uliński znalazł się w Domu Starości władze zarządu postanowiły podtrzymać jego przynależność członkowską. Zadłużenie w składkach pokryto doraźnymi wpłatami, a pozostałą część „sprezentowano”. Ponadto postanowiono, że każdy członek mógł za niego – „co łaska” – przeznaczyć określoną kwotę na poczet składek⁸⁵.

Nurty oświatowo-kulturalne SSTR „Resursa”

a) popularyzowanie czytelnictwa

Jedną z pierwszych akcji w ramach upowszechniania czytelnictwa wśród członków „Resursy” było zamówienie w 1923 roku prenumeraty lwowskiego „Sportu Ilustrowanego”. Kilka lat później, w 1927 roku, zwiększono ilość abonowanych tytułów, kontraktując warszawskiego „Kolarza Polskiego” (będącego oficjalnym organem ZPTK)⁸⁶, „Przegląd Sportowy” oraz „Stadjon”⁸⁷. O wszelkich istotnych sprawach sportowo-organizacyjnych informowano za pośrednictwem gazet łódzkich, m.in. „Kurjera Łódzkiego”, „Rozwoju”, „Echa”, „Republiki”, „Neue Lodzer Zeitung” oraz, wspomnianego już wcześniej, warszawskiego „Stadjonu”⁸⁸. Jednak najwięcej informacji na temat działalności Sekcji Sportowej zamieszczano w czasopiśmie „Hasło Łódzkie” wydawanym w latach 1927–1930 przez TR „Resursa”. Od 1931 roku w wyniku upadłości „Hasła” nowym organem prasowym, za pośrednictwem którego władze Sekcji Sportowej „Resursy” ogłaszały komunikaty zarządu, był „Express Wieczorny Ilustrowany”⁸⁹.

---

⁸³ Zob.: APŁ, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 154.

⁸⁴ APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 18, 19, 36; zob. też: APŁ, UWŁ, WSP, TRR, Sekcja sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 17, 12.

⁸⁵ APŁ, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 108.

⁸⁶ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 49.

⁸⁷ APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 6; APŁ, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, b.p.s.

⁸⁸ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 4.

⁸⁹ „Express Wieczorny Ilustrowany” 1 VIII 1931.

b) organizowanie odczytów, wykładów i pogadań

Dla wielu stowarzyszeń i sekcji sportowych działających w obrębie organizacji społeczno-kulturalnych tematyka odczytów i referatów była często wybierana według klucza politycznego. Tak było również w przypadku działalności SSTR „Resursa”. Główne władze TR „Resursa”, utożsamiając się z ideologią obozu piłsudczykowskiego, nie tylko mobilizowały zawodników „Resursy” do obchodzenia świąt i organizowania zawodów ku czci Marszałka J. Piłsudskiego, ale również aktywnie wspierały akcję odczytową Rady Grodzkiej Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem w Łodzi (BBWR). Tym sposobem włączano rzemieślników-sportowców w nurt określonej frakcji politycznej, kształtując ich światopogląd i stosunek do bieżących spraw państwowych. Miejscem odczytów i wykładów była sala kinoteatru „Stylowy”. Podczas organizowanych prelekcji częstym tematem były sprawy stosunków polsko-niemieckich (np. *Polska i Niemcy w dzisiejszym momencie ich dziejowego stosunku*⁹⁰).

W 1939 roku jednym z postulatów na mające się odbyć Nadzwyczajne Zgromadzenie członków TR „Resursa” było utworzenie w łonie Sekcji Sportowej koła kulturalno-oświatowego. Jego zadaniem – jak pisano – miało być: [...] *prócz ogólnego wychowania młodzieży pogłębianie wiedzy przez organizowanie: pogadań, odczytów, wycieczek lokalnych w celu poznania własnego miasta, jego urzędzeń itp.*⁹¹. Na miejsce spotkań przewidywano kino „Stylowy”, a same działania zamierzano finansować poprzez subsydlum TR „Resursa”.

c) prowadzenie akcji wydawniczych

W okresie międzywojennym SSTR „Resursa” wydawała na dany rok „Kalendarzyk Sportowy”⁹², który zawierał daty ważniejszych wycieczek i wyścigów oraz ogłoszenia firmowe członków Sekcji Sportowej⁹³. Reda-

---

⁹⁰ APL, UWŁ, TRR, Sprawy społeczne, sygn. 15, b.p.s.; zob. też: APL, UWŁ, [Udział rzemieślników członków BBWR w wyborach do Rady Miejskiej w 1934 roku] 1933–1934, sygn. 14.

⁹¹ APL, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa „Resursa”. Ślizgawka, sygn. 35, b.p.s.

⁹² Zob.: APL, UWŁ, TRR, Księga Protokółów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 5, 15–16; APL, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja], sygn. 32, s. 34; APL, UWŁ, Księga Pamiątkowa S.S.R., sygn. 36, b.p.s.; „Hasło Łódzkie” 1928, nr 89, s. 6.

⁹³ W 1931 roku kalendarzyk „Resursy” zredagowano na podstawie wzoru Częstochowskiego Towarzystwa Cyklistów i Motocyklistów. APL, UWŁ, TRR, Księga Protokółów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 16; zob. też: APL, UWŁ, WSP, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja], sygn. 32, s. 105.

gowali go zazwyczaj kapitanowie sekcji oraz członkowie komisji sportowej⁹⁴. Kalendarzyk rozpowszechniano wśród członków zrzeszenia oraz przesyłano zaprzyjaźnionym stowarzyszeniom z Łodzi i całej Polski. Na 1930 rok zarząd zrzeszenia przygotował nakład 150 kalendarzyków⁹⁵.

Inną – okazjonalnie podejmowaną akcją wydawniczą – było drukowanie regulaminów zawodów wewnętrznych urządzanych przez Komisję Sportową SSTR „Resursa”. Miały one formę książeczek, których koszt wydruku pokrywały władze TR „Resursa”. Następnie sprzedawano je za cenę minimalną zawodnikom sekcji⁹⁶.

Oprócz tego, Wydawnictwo TR „Resursa” wydawało dziennik informacyjno-polityczny o orientacji sanacyjnej „Hasło Łódzkie”⁹⁷. Świadczyły o tym artykuły prasowe, korespondencja i współpraca z BBWR⁹⁸ oraz obchodzenie uroczystości państwowych związanych z osobą J. Piłsudskiego czy Związku Peowiaków w Łodzi⁹⁹. Na łamach „Hasła” władze „Resursy” podkreślały również chrześcijański charakter zrzeszenia.

Władze SSTR „Resursa” dbały również o dokumentowanie prowadzonej działalności. Jednym z ważnych elementów tej pracy był *album do zdjęć fotograficznych na wieczną rzecz pamiątkę*, który został ofiarowany przez członków zrzeszenia¹⁰⁰. Umieszczono w nim podobizny niemal wszystkich byłych i obecnych przedstawicieli stowarzyszenia oraz zdjęcia z wycieczek i uroczystości¹⁰¹. W 1928 roku w lokalu „Resursy” znajdowały się ogółem 3 albumy do zdjęć i ogłoszeń sportowych oraz 23 sztuki oprawionych pamiątkowych zdjęć¹⁰².

---

⁹⁴ APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 3.

⁹⁵ *Ibidem*, s. 101.

⁹⁶ APL, UWŁ, TRR, Księga Protokółów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 7.

⁹⁷ W piśmie poufnym do Prezydium BBWR władze „Resursy” informowały: *Odczuwając brak organu prasowego, któryby zdecydowanie szedł w kierunku ideologii Marszałka Józefa Piłsudskiego, Towarzystwo Rzemieślnicze „Resursa”, w roku 1927 rozpoczęło wydawanie dziennika „Hasło Łódzkie” – który pierwszy na terenie Województwa Łódzkiego podjął otwartą walkę z partyjniactwem, uświadamiając społeczeństwo koniecznością poparcia zamierzeń odrodzeniowych Rządu*. APL, UWŁ, TRR, [Udział rzemieślników członków BBWR w wyborach do Rady Miejskiej w 1934 roku] 1933–1934, sygn. 14, s. 3; W. Kaszubina, *Bibliografia prasy łódzkiej 1863–1944*, Warszawa 1964, s. 80.

⁹⁸ Zob.: APL, UWŁ, WSP, TRR, [Udział rzemieślników członków BBWR w wyborach do Rady Miejskiej w 1934 roku] 1933–1934, sygn. 14, s. 1–3.

⁹⁹ APL, UWŁ, WSP, TRR, [Zaproszenia na uroczystości państwowe i instytucji] 1930–1934, sygn. 16, b.p.s.

¹⁰⁰ Fotografem współpracującym z Sekcją Sportową „Resursy” był Karol Rabiega ze Zgierza.

¹⁰¹ APL, UWŁ, WSP, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 78.

¹⁰² *Ibidem*, s. 79.

Działacze Sekcji Sportowej „Resursy” drukowali „Kalendarzyki Sportowe” za pośrednictwem drukarni L. Werwasa (ulica Sienkiewicza 7). Natomiast u J. Szcześniewskiego (ulica Piotrkowska 118) zakupywali, a później rozpowszechniali pocztówki i zaproszenia na różnego rodzaju imprezy i uroczystości. W 1931 roku zamówiono ich 1000 sztuk¹⁰³. Usługi na rzecz „Resursy” świadczył również S. Barczyński, który wykonywał różnorodne zlecenia drukarskie, m.in. druk regulaminów oraz kart uczestnictwa w wydarzeniach organizowanych przez „Resursę”.

Warto również zwrócić uwagę na zachowaną dokumentację SSTR „Resursa”. Władze zrzeszenia dbały o rzetelne i systematyczne prowadzenie ksiąg protokołów z zebrań zarządu, komisji sportowej oraz odbytych wycieczek¹⁰⁴.

d) obchodzenie świąt i jubileuszy

Członkowie SSTR „Resursa” z dużą estymą podchodzili do różnego rodzaju świąt, uroczystości i jubileuszy. Prym w tego rodzaju imprezach wiedli zwłaszcza przedstawiciele sekcji kolarskiej „Resursy”, którzy samodzielnie lub wspólnie z władzami TR „Resursa” przygotowywali i uczestniczyli w danych uroczystościach. Przy okazji świąt narodowych (np. w Święto Niepodległości czy rocznicy „Cudu nad Wisłą”) brali udział w paradach ulicami miasta, nabożeństwach, składali kwiaty przy Grobie Nieznanego Żołnierza i pomniku T. Kościuszki. Częstym akcentem tych uroczystości było urządzenie zawodów sportowych (np. Sztafeta Kolarska z okazji imienin Marszałka Józefa Piłsudskiego¹⁰⁵, Bieg rowerowy „Młodzieży Rzemieślniczej” z okazji święta 3 maja¹⁰⁶)

---

¹⁰³ APL, UWŁ, WSP, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 27.

¹⁰⁴ Wycieczki nakazywano opisywać według następujących wytycznych: cel, data, ilość km, obecni, liczba osób, godzina wyjazdu, opisanie wycieczki (wydarzenia), godzina przyjazdu, kto ukończył wycieczkę, liczba osób, kto prowadził wycieczkę, podpisy kapitanów. Kapitanowie zobowiązani byli prowadzić wycieczkę w mundurach i czapkach zrzeszenia. Władze „Resursy” przywiązywały szczególnie dużą wagę do rozpoczynania i kończenia wycieczek w siedzibie „Resursy”. Osoby, które kończyły wyprawę w innym miejscu na terenie Łodzi miały odliczane kilometry. APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 74; APL, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 3 i n.

¹⁰⁵ W 1934 roku program uroczystości imieninowych Marszałka władze „Resursy” konsultowały z Komitetem Organizacyjnym Uroczystości Imieninowych Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego. APL, UWŁ, TRR, [Zaproszenia na uroczystości państwowe i instytucji] 1930–1934, sygn. 16, b.p.s.

¹⁰⁶ W 1928 roku władze „Resursy”, oprócz zorganizowanych zawodów z okazji imienin J. Piłsudskiego, wysłały specjalną delegację na uroczystości do Warszawy

oraz organizacja wydarzeń kulturalno-politycznych (np. Akademia ku czci Powstania Listopadowego, poświęcenie sztandaru zrzeszenia, nabożeństwo z okazji urodzin I. Paderewskiego w Spale¹⁰⁷, manifestacja przeciwko polityce zaborczej Niemiec¹⁰⁸, bankiet ku czci Jana Dekerta z okazji 140-letniej rocznicy „Zjazdu Miast”¹⁰⁹).

Ważne wydarzenie dla cyklistów SSSTR „Resursa” stanowił również moment rozpoczęcia i zakończenia sezonu sportowego, któremu nadawano odpowiednią symbolikę i oprawę¹¹⁰. Program rozpoczęcia sezonu w 1922 roku wyglądał w sposób następujący: wyjazd na nabożeństwo do Łagiewnik (pieśni religijne wykonywała Sekcja Śpiewacza „Resursy”), ceremonia poświęcenia sztandaru z udziałem miejscowego proboszcza, po powrocie do miasta wspólny obiad, wieczorem zabawa taneczna¹¹¹. W październiku 1922 roku podobny przebieg miało też zakończenie sezonu sportowego. Msza odbyła się w kaplicy Szkoły Rzemiosł, a na wycieczkę udano się do Tuszyna. Po powrocie zorganizowano wspólny obiad, po którym rozdano nagrody zdobyte w wyścigach szosowych oraz urządzono zabawę taneczną. Kolarze „Resursy” uczestniczyli też w głównych (miejskich) uroczystościach inauguracji i zakończenia sezonu sportowego, w których brali także udział cykliści zrzeszeń łódzkich¹¹². Program imprez był bardzo bogaty, gdyż składał się on zazwyczaj z uroczystej zbiórki kolarzy, marszu z rowerami i orkiestrą, nabożeństwa, złożeniu wieńca na Grobie Nieznanego Żołnierza, wyścigów kolarskich oraz wspólnej biesiady¹¹³. Często również tzw. „Oplatek” stawał się okazją do wręczania nagród za osiągnięte sukcesy sportowe oraz za przejechanie największej ilości kilometrów¹¹⁴. Dnia 10 czerwca 1923 roku odbył się jubileusz 10-lecia istnienia Sekcji Sportowej „Resursy”. Przebieg uroczystości zaplanowano

---

oraz przesłały Marszałkowi „choldowniczą depeszę”. APL, UWŁ, TRR, Książka protokółów posiedzeń Zarządu Towarzystwa Rzemieślniczego „Resursa” 1928–1930, sygn. 2, b.p.s.; APL, UWŁ, TRR, Protokularz posiedzeń Zarządu Twa Rzem. „Resursa” od dnia 4 VI 1930 roku do dnia 5 X 1932 roku, sygn. 3, s. 117–118; APL, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa „Resursa”. Ślizgawka, sygn. 35, b.p.s.

¹⁰⁷ APL, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 17; APL, UWŁ, TRR, Księga protokółów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 9.

¹⁰⁸ APL, UWŁ, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 107.

¹⁰⁹ APL, UWŁ, Księga Pamiątkowa S.S.R., sygn. 36, b.p.s.

¹¹⁰ S. Glica, *op. cit.*, s. 12.

¹¹¹ APL, UWŁ, TRR, Księga raportów S.S. „Resursa, sygn. 27, s. 1–2, 12, 73.

¹¹² Zob.: „Łódź w Ilustracji” 1930, nr 43, s. 1.

¹¹³ Zob.: „Hasło Łódzkie” 1928, nr 101, s. 6.

¹¹⁴ APL, UWŁ, TRR, Księga raportów S.S. „Resursa, sygn. 27, s. 1–2, 14.

w następujący sposób: 1) *Zbiórka w lokalu Twa o godz. 7³⁰ rano*, 2) *Wyjazd do Łagiewnik o godz. 8^{ei}*, 3) *Nabożeństwo w Łagiewnikach o godz. 10^{ei}*, 4) *Po nabożeństwie herbatka w Łagiewnikach. Powrót na godz. 3^{cia}*, 5) *Zdjęcie fotograficzne*, 6) *Obiad o godz. 4^{ei}*. Po obiedzie zabawa taneczna¹¹⁵. Jeżeli pozwalały na to fundusze sekcji, zabawom towarzyskim towarzyszyła wynajęta orkiestra. Jubileusze istnienia Sekcji Sportowej „Resursy” obchodzono jeszcze w latach 1933 (20-lecie) i 1938 (25-lecie)¹¹⁶. W ostatniej przed wojną 25. rocznicy nagrodą przechodnią w wewnętrznym biegu jubileuszowym była statua Marszałka J. Piłsudskiego i żetony¹¹⁷. Na zaproszenie władz zrzeszenia odpowiedziały wówczas 63 drużyny kolarskie¹¹⁸. Za koordynowanie przygotowań do rocznicy odpowiadała Komisja Jubileuszowa, w skład której wchodził działacze Zarządu „Resursy”.

Również świętom religijnym członkowie SSTR „Resursa” starali się nadać odpowiednią oprawę. W Boże Ciało urządzano tradycyjne zjazdy kolarzy¹¹⁹, a niejednokrotnie wyjeżdżano też na uroczystości na Jasnej Górze. W 1925 roku uczestniczono w obchodach Królowej Korony Polskiej w Częstochowie, w związku z czym przedstawiciele „Resursy” otrzymali pamiątkowy gwóźdź do sztandaru¹²⁰. W 1928 roku wzięli udział w Kongresie Eucharystycznym, który zorganizowano w Łodzi¹²¹. Z kolei w 1929 roku obchodzono 50-lecie kapłaństwa papieża Piusa XI¹²².

W 1930 roku działacze „Resursy” brali udział m.in. w uroczystości przyjazdu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z okazji otwarcia Kas Chorych w Łodzi, 10-lecia istnienia ZPTK, 10-tej rocznicy „Cudu nad Wisłą” oraz odsłonięcia pomnika T. Kościuszki i ks. I. Skorupki. W 1932 roku uczestniczyli w obchodach 10-lecia przyłączenia Śląska do Polski¹²³. Członkowie Sekcji Sportowej wzięli także udział w ceremonii ślubu członka „Resursy” P. Siuty, gdzie współtworzyli szpaler¹²⁴.

Członkowie SSTR „Resursa” aktywnie uczestniczyli w świętach jubileuszowych i akademiach innych stowarzyszeń sportowych. Były

---

¹¹⁵ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 7.

¹¹⁶ Zob.: APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa „Resursa”. Ślizgawka, sygn. 35, b.p.s.

¹¹⁷ APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 32.

¹¹⁸ APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa „Resursa”. Ślizgawka, sygn. 35, b.p.s.

¹¹⁹ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 14.

¹²⁰ *Ibidem*, s. 44.

¹²¹ W zgromadzeniu tym wzięli udział m.in. prymas polski A. Hlond oraz nuncjusz apostolski Francesco Marmaggi. „Hasło Łódzkie” 1928, nr 177, s. 6; „Ilustrowana Republika” 1928, nr 179, s. 1.

¹²² „Hasło” 1929, nr 45, s. 4.

¹²³ APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja Sportowa [korespondencja], sygn. 32, s. 102.

¹²⁴ APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 14.

to uroczystości SS „Union”, Łódzkiego Towarzystwa Kolarskiego, Polskiego Towarzystwa Sportowego „Świt” (przy Narodowej Partii Robotniczej Lewicy), TG „Sokół”, Stowarzyszenia Sportowo-Kulturalnego im. A. Mickiewicza w Chojnach, Wileńskiego Towarzystwa Kolarskiego, PTC, WTC i in.

Dla uczczenia pamięci zmarłych członków zrzeszenia władze „Resursy” zamawiały żałobne nabożeństwa w ich intencji¹²⁵.

e) współdziałanie z Sekcją Śpiewaczą TR „Resursa”

Sekcja śpiewacza (w materiałach źródłowych opisywana także jako: Sekcja Śpiewaczo-Dramatyczna) działała w TR „Resursa”. Jej przedstawiciele uświetniali swoimi występami ważne wydarzenia SSTR „Resursa”. Wykonywali m.in. pieśni religijne podczas nabożeństw z okazji rozpoczęcia i zakończenia sezonu, uświetniali jubileusze Sekcji Sportowej „Resursy” oraz współorganizowali imprezy wewnętrzne, jak na przykład „Oplatek” czy „Pączek”¹²⁶. Zapraszając gości na wyżej wspomniane wydarzenia, ograniczano się zazwyczaj do najbliższej rodziny członków¹²⁷.

W 1929 roku w dowód uznania dla działalności sekcji kolarskiej „Resursy” Maksymilian Kramer ułożył 3 piosenki, tj. *Hej Kolarze, Toast Hasło* oraz *Nasza sekcja wesola* (w tonacji marszowej)¹²⁸.

¹²⁵ APŁ, UWŁ, TRR, [Korespondencja zawiadomienia o imprezach głównie kolarskich organizowanych przez różne kluby krajowej] 1936, sygn. 34, b.p.s.

¹²⁶ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 1–2.

¹²⁷ Udział rodzin działaczy i zawodników w życiu sportowym „Resursy” sprzyjał budowaniu poczucia wspólnotowości i dobra wspólnego. Spośród grona członków można wymienić: Aleksandra i Annę Ulińskich, Rudolfa i Martę Bankonich, Józefa, Mariana i Lucjana Pietraszewskich, Czesława, Jana i L. Skotlewskich, Jana i Helenę Placków, Klemensa, Floriana, Bogdana i Edmunda Urbanowiczów, Franciszka i Janinę Supernaków, Czesława i Mieczysława Leśniaków, Józefa i Tadeusza Jabłońskich, Br. i St. Siutów, Leopolda, Melidę, Anzelmę i Wandę Pladków, Piotra i Wierę Leonow, Adolfa i Ewę Brauner, Wojciecha i Stanisława Wójcików.

¹²⁸ Tekst utworu *Hej Kolarze*:

I *Hej kolarze hejże ha*
Póki wiosna życie trwa
Póki serce żywo bije
Póki kolarz siły czuje
Bo kolarze jadą w parze
Gdy trąbka zagra.

II *Dalej druchowie mili*
Nie będziemy się smucili.
Czy bieg długi, czy bieg mały.
Zawsze kolarz jest wytrzymały.

III *Nasz kapitan wielki zuch.*
On kieruje cały ruch
Gdy na przodzie jedzie z nami
Za nim gdyby malowani
Jedzie sekcja druchów, zuchów.
Aż patrzeć nie żal,

IV *Nasze Hasło „C Z O Ł E M” wszak*
Biała czapka to nasz znak
Zawsze jedność, zawsze zgoda
Czy to burze, czy pogoda

f) organizowanie wycieczek turystyczno-krajoznawczych

Specjalizacja sportowa członków SSRT „Resursa” w zakresie kolarstwa powodowała, że jednym ze środków treningowych, a zarazem sposobem spędzania czasu wolnego, była turystyka rowerowa. Oprócz pobudek rekreacyjnych i sportowych, na wycieczki wyprawiano się także przy okazji świąt narodowych, religijnych i zwyczajowych. Celem wypraw były: Łagiewniki, Ruda Pabianicka, Aleksandrów Łódzki, Konstantynów Łódzki, Lutomiersk, Szadek, Zgierz, Ozorków, Łęczyca, Brzeziny, Widawa, Piotrków Trybunalski, Wolbórz, Skierniewice, Łowicz, Stryków, Rzgów, Uniejów, Włocławek, Ciechocinek, Łask, Poznań, Warszawa, Lwów i in. W 1922 roku odbyto 25 wycieczek. W 1923 roku, w celu podniesienia wiedzy dotyczącej odwiedzanych miejsc historycznych, zarząd Sekcji Sportowej postanowił nawiązać współpracę z Towarzystwem Krajoznawczym w Łodzi przy ulicy Al. Kościuszki 17¹²⁹.

W 1929 roku w ukończonych 26 wycieczkach kolarze „Resursy” pokonali 16 731 km¹³⁰. Do najważniejszych należały: Górny Śląsk – Kraków – Wieliczka – Częstochowa¹³¹ oraz Łowicz – Tomaszów – Warta – Piotrków – Włocławek¹³². Ze skrótowych sprawozdań z wycieczek można przeczytać o serdecznych stosunkach między uczestnikami wypraw, o życzliwości napotykanym osobom, o hartowaniu ducha kolarzy w trudnych sytuacjach oraz o szczegółowych faktach historycznych odwiedzanych miejsc¹³³. W protokole sprawozdawczym z walnego zebrania członków „Resursy” w 1929 roku czytamy: *Wycieczki odczytywane przez kpt. Janickiego S., Kowalskiego A. i Supernaka Fr. wywołały miły i wesoły nastrój. Różne i liczne przygody i niewygodności znośne z ochotą przez jeźdźców w różnych miejscowościach oklaskiwane były żywo i pozostawiło na zebranych miłe wrażenie*¹³⁴. W czasie wycieczek robiono również zdjęcia.

Więc druchowie póki zdrowie.

Jeszcze służy nam.

APŁ, UWŁ, Księga Pamiątkowa S.S.R., sygn. 36, b.p.s.

¹²⁹ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 5.

¹³⁰ „Hasło” 1929, nr 22, s. 5.

¹³¹ Wycieczka trwała 4 dni i uczestniczyło w niej 14 osób.

¹³² APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 2; S. Glica, *op. cit.*, s. 10; „Hasło Łódzkie” 1928, nr 89, s. 6; *ibidem*, nr 156, s. 6.

¹³³ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów wycieczek turystycznych S.S. „Resursa”. Rok 1928.29.30, sygn. 30; APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 5–6.

¹³⁴ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 80.

Począwszy od 1930 roku popularność wycieczek wśród członków spadała (we wspomnianym roku zorganizowano ich tylko 15)¹³⁵. Na walnym zebraniu członków SSSTR „Resursa” A. Kowalski zaproponował, *by Sekcja urządziła raz w miesiącu gremjalne wycieczki, a to z tych względów że wycieczki ostatnimi czasy bywają nieliczne*¹³⁶. W 1931 roku podjęto starania, aby zorganizować wycieczkę nad polskie morze, gdzie zamierzano zwiedzić Gdańsk, Gdynię i Hel¹³⁷. Niestety, mimo tak atrakcyjnych celów wypraw, w dalszym ciągu nie cieszyły się one dużym zainteresowaniem. W 1934 roku jeden z członków zarządu F. Supernak tak wyjaśniał ten problem: [...] *nastąpiło to na skutek niedopisywania pogody oraz trudnych warunków materialnych w jakich znaleźli się członkowie dzięki panoszącemu się kryzysowi*¹³⁸.

g) rozwijanie życia towarzyskiego

Ważnym elementem integrującym członków SSSTR „Resursa” było życie wewnątrzklubowe. O sprawach sportowych dyskutowano na zebraniach zarządu, które w sezonie sportowym odbywały się zazwyczaj raz w tygodniu – w poniedziałek. W piątek natomiast odbywały się nieformalne spotkania „informacyjno-koleżeńskie”¹³⁹. Dyskutowano wówczas o problemach sekcji oraz korzystano z różnych godziwych rozrywek, gdyż w lokalu dostępne były warcaby, szachy, domino i kółka zręczności¹⁴⁰. Pozasportowe życie towarzyskie rozwijało się także przy okazji różnych świąt religijnych i zwyczajowych. Organizowano m.in. „Pączek”, „Jajko”, „Tradycyjny Opłatek”¹⁴¹, „Herbatkę” czy „Noc Sylwestrową”. Przebieg tych imprez referowano podczas posiedzeń zarządu TR „Resursa”¹⁴². Wydarzeniom tym często towarzyszyła Sekcja Śpiewacza. Urządzane zabawy karnawałowe – np. w cyklu trzech

---

¹³⁵ APŁ, UWŁ, TRR, Księga Protokołów Komisji Sportowej, sygn. 29, s. 14, 25.

¹³⁶ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 97.

¹³⁷ „Express Wieczorny Ilustrowany” 1 VIII 1931.

¹³⁸ APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 79; zob. też: APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów wycieczek turystycznych S.S. „Resursa”. Rok 1928.29.30, sygn. 30, s. 77.

¹³⁹ APŁ, UWŁ, WSP, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 66.

¹⁴⁰ *Ibidem*, s. 79.

¹⁴¹ Zob.: „Hasło” 1929, nr 7, s. 2.

¹⁴² Na imprezy te Sekcja Sportowa zawsze zapraszała przedstawicieli władz TR „Resursa”. APŁ, UWŁ, Książka protokołów posiedzeń Zarządu i Ogólnych zebrań T^{wa} Rzemieślniczego „Resursa” w Łodzi, sygn. 1, s. 45 i n; zob. też: APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 2; APŁ, UWŁ, TRR, Sekcja sportowa [korespondencja, imprezy sportowe], sygn. 31, s. 130.

następujących po sobie sobót – przynosiły wpływy do kasy zrzeszenia¹⁴³. Wiosną wyprawiano się poza Łódź na „Majówkę”¹⁴⁴, a latem na „Lipcówkę”¹⁴⁵ i „Zabawę leśną”. Jednak spotkaniami, które cieszyły się największym zainteresowaniem były rozpoczęcia i zakończenia sezonów sportowych¹⁴⁶. Wówczas to wyprawiano się na wycieczkę do podłódzkich miejscowości, uczestniczono w nabożeństwach, wspólnie biesiadowano, urządzano konkursy strzeleckie oraz tańczono¹⁴⁷. Na imprezach towarzysko-rozrywkowych w lokalu „Resursy” władze zapewniały muzykę, wystrój sali, bufet *prowadzony własnym sposobem (gospodarskim)* oraz loterie fantowe (np. w celu pozyskania funduszy na nowy sztandar)¹⁴⁸. Również sama ceremonia poświęcenia sztandaru stanowiła zaplanowane i starannie przygotowane wydarzenie integracyjne. W 1924 roku program ten obejmował m.in.: przemarsz ulicami miasta z akompaniamentem orkiestry, mszę i poświęcenie proporca, wspólną fotografię, a także obiad i zabawę taneczną w „sali białej” w hotelu „Manteuffla”¹⁴⁹. Gwoździe do sztandaru wbijali rodzice chrzestni oraz członkowie zaproszonych stowarzyszeń sportowych. W 1929 roku działacze „Resursy” zorganizowali rewię sportową w salach Klubu Turystów „Touring-Clubu” (ulica Kilińskiego 145). Poza zabawą taneczną dla członków i sympatyków zrzeszenia przygotowano następujące atrakcje: balet, komedię, karuzel na scenie oraz koncert bałajkowy. Frekwencja wyniosła 182 osoby¹⁵⁰.

O podtrzymywanie życia towarzyskiego władze Sekcji Sportowej „Resursy” dbały również w okresie zimowym. W 1933 roku J. Placek udostępnił prywatną wiatrówkę i tarcze w celu urządzenia w siedzibie zrzeszenia strzelnicy. Z kolei inni członkowie zadeklarowali przyniesienie małego bilardziku oraz zestawu do gry w kręgle¹⁵¹.

---

¹⁴³ APŁ, UWŁ, Książka protokołów posiedzeń Zarządu i Ogólnych zebrań Twą Rzemieślniczego „Resursa” w Łodzi, sygn. 1, s. 194–195; APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 2.

¹⁴⁴ W 1930 roku „majówkę” urządzono w majątku J. Placka, którego willa wraz z ogrodem położona była we wsi Radogoszcz (ulica Modrzejowa 103). APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 90, 102.

¹⁴⁵ Por.: APŁ, UWŁ, WSP, TRR, Deklaracje członków. Imprezy i zaproszenia. 1924–1936, sygn. 33, s. 98.

¹⁴⁶ W 1923 roku w imprezie zakończenia sezonu uczestniczyło około 60 osób.

¹⁴⁷ APŁ, UWŁ, TRR, Księga raportów, S.S. Resursa, sygn. 27, s. 1–2.

¹⁴⁸ *Ibidem*, s. 12, 14, 50.

¹⁴⁹ *Ibidem*, s. 17 i n.

¹⁵⁰ APŁ, UWŁ, Księga Pamiątkowa S.S.R., sygn. 36, b.p.s.

¹⁵¹ APŁ, UWŁ, TRR, Księga protokołów S.S. „Resursa” w Łodzi, sygn. 28, s. 61.

***

Analizując dzieje SSTR „Resursa” w okresie międzywojennym, można je podzielić na cztery etapy: rozwoju, stabilizacji, kryzysu oraz powrotu do stabilności. We wszystkich tych okresach Sekcja Sportowa wykazywała silnie uzależnienie od czynników ekonomicznych, a także przejawiała dużą wrażliwość na gwałtowne zmiany w polityce wewnątrzklubowej. Bez względu na okoliczności, żywym fundamentem i gwarantem egzystowania oddziału sportowego „Resursy” – przez całe lata dwudzieste i trzydzieste XX wieku – była tkanka ludzka w postaci działaczy, zawodników i sympatyków. Ten swoisty kapitał osobowy ukształtował charakter i tożsamość zrzeszenia oraz pozwolił mu przetrwać trudne okresy działalności. Na uwagę zasługuje również fakt, iż SSTR „Resursa”, będąca praktycznie stowarzyszeniem jednosekcyjnym, rozwinęła wielopłaszczyznową i wielokierunkową pracę sportowo-wychowawczą i oświatowo-kulturalną. Stanowiło to swego rodzaju ewenement w historii łódzkiego ruchu zrzeszeniowego w dwudziestoleciu międzywojennym.

Summary

„Sport is health. Don't miss the trip!”. The directions of activities of the Sports Section of the Craft Association “Resursa”

The goal of this article is to introduce the activities of the Sports Section of the Craft Associations “Resursa”. This club was for Lodz's craftsmen and conducted activities related to sports, education and culture. Thanks to its broad offer the members of the Sports Section could develop their passion through cycling, cycling tourism, being closer to literature and art and supporting human relationships. In the individual areas the character of the work depended on social, economic and political factors.